

**KATEDRA JĘZYKÓW
SPECJALISTYCZNYCH
ORAZ KOMUNIKACJI
MIĘDZYKULTUROWEJ**
Wydział Filologiczny UŁ

Łódź, dnia 8 sierpnia 2023

Ocena rozprawy doktorskiej mgr Justyny Kendik-Gut pt. *Recurrent patterns of language use in English automotive discourse: a corpus-based study*.

Pani magister Justyna Kendik-Gut przedstawiła do oceny rozprawę doktorską pt. *Recurrent patterns of language use in English automotive discourse: a corpus-based study*. Praca liczy 199 stron i składają się na nią: wprowadzenie z jasno i zwięźle sformułowanymi celami oraz hipotezą badawczą, rozdział o charakterze teoretycznym, rozdział poświęcony kwestiom metodologicznym: zebranemu przez Autorkę korpusowi danych językowych, oraz opisowi metod analitycznych wykorzystanych w pracy, obszernej części empirycznej obejmującej dwa rozdziały, podsumowanie zawierające wnioski końcowe oraz implikacje dotyczące aplikatywnego charakteru badania, wykaz literatury, wykaz tabel, załączniki, streszczenie w języku polskim oraz angielskim.

We wprowadzeniu p. mgr Justyna Kendik-Gut przedstawia temat pracy i jej zakres, wskazuje na przedmiot badania oraz charakteryzuje cele badawcze dysertacji w świetle postawionego zadania badawczego. Rozprawa poświęcona jest, najogólniej rzecz ujmując, analizie częstego słownictwa oraz frazeologii charakterystycznych dla angielskojęzycznego dyskursu motoryzacyjnego. Autorka już we wstępie wyraźnie sygnalizuje, że badanie ma charakter praktyczny wynikający z przyjętego celu pedagogicznego. Uzyskane wyniki mają pomóc w tworzeniu zasobów językowych, które mogłyby zostać wykorzystane przez nauczycieli uczących języka angielskiego dla celów zawodowych. Autorka zasadnie wskazuje na brak aktualnych i adekwatnych materiałów do nauki języków specjalistycznych na poziomie szkół zawodowych. Zwraca też uwagę na lukę w badaniach poświęconych nauczaniu języków specjalistycznych w szkołach zawodowych. W tym kontekście należałoby w mojej ocenie doprecyzować tytuł rozprawy poprzez dodanie informacji o ukierunkowaniu dydaktycznym

pracy. Wydaje się również, że tytuł w obecnej wersji sugeruje dość szeroki zakres badania języka w dyskursie motoryzacyjnym. Natomiast analiza koncentruje się na wyrazach kluczowych, terminach oraz zbitkach leksykalnych mających świadczyć o zróżnicowaniu w obrębie rejestru tekstów motoryzacyjnych. W ramach tegoż rejestru Autorka chce przeanalizować kilka typów (gatunków) tekstów. Powiązanie metod analizy korpusowej: ilościowej (frekwencyjnej) i jakościowej (badanie konkordancji) ma w zamierzeniu Autorki pozwolić na zidentyfikowanie oraz zbadanie kontekstu użycia najczęściej występujących wyrazów kluczowych, terminów i zbitek leksykalnych. Wyłonione jednostki leksykalne mają zostać przebadane pod kątem ich przydatności dydaktycznej w nauczaniu specjalistycznego języka motoryzacyjnego. Nie kwestionując zasadniczo tak określonego obiektu analizy, warto zwrócić uwagę, że badanie dyskursu zostało zawężone do aspektu leksykalnego oraz frazeologicznego (*sensu largo*) pozostawiając na dalszym planie inne poziomy opisu języka. W tym zakresie rozprawa wpisuje się w nurt badań które problematykę analizy języków specjalistycznych sprowadzają w znacznej mierze do kwestii specjalistycznej leksyki, terminologii oraz frazeologii, a więc cech 'powierzchniowych' tekstu specjalistycznego. Taka zawężona perspektywa wydaje się wynikać z przyjętej metodologii badań korpusowych, o której będzie mowa poniżej.

Pojęcia i teorie kluczowe dla części empirycznej pracy zostały ujęte w rozdziale I. Drobne wątpliwości budzi tytuł rozdziału sugerujący skoncentrowanie się na lingwistyce korpusowej oraz nauczaniu języków specjalistycznych. W rzeczywistości zakres tematyczny jest znacznie szerszy i obejmuje również pojęcia dyskursu, rejestru oraz gatunku. Niewątpliwie trudno jest w jednym rozdziale, na niespełna 40 stronach omówić tak rozległą tematykę. Z konieczności więc, przedstawione treści zostały omówione w sposób niekiedy dość ogólny. Autorka lokuje swoje analizy w obszarze badań korpusowych oraz dokonuje krótkiego przeglądu literatury przedmiotu z tego zakresu. Zabrakło moim zdaniem w tym miejscu szerszego odniesienia do specyfiki wykorzystania korpusów w kontekście badań języków specjalistycznych, na przykład w zakresie projektowania oraz tworzenia korpusu specjalistycznego (por. pracę Bowker and Pearson „Working with Specialised Language”, Routledge 2002). Klasyczną dychotomię pomiędzy analizą opartą na danych korpusowych (ang. *corpus-based analysis*) a analizą będącą wynikiem badania danych korpusowych (ang. *corpus-driven analysis*), można byłoby wzbogacić omówieniem niejako trzeciej drogi: badań wspomaganých korpusowo (*corpus-assisted studies*) bazujących zazwyczaj na analizie dyskursu (por. Partington et al. 2013 i pojęcie *Corpus-Assisted Discourse Studies*).

Niemniej rozdział spełnia swoją zasadniczą rolę stanowiąc odpowiednie wprowadzenie do pojęć fundamentalnych dla niniejszej rozprawy. Takimi niewątpliwie są pojęcia dyskursu, rejestru oraz gatunku. Omówienie tych pojęć jest niesłychanie trudne ze względu na wielość perspektyw, typologii czy szkół badawczych. Słuszna wydaje się decyzja Autorki, aby badany przez nią dyskurs motoryzacyjny rozpatrywać w kategoriach dyskursu miejsca pracy (tzw. *workplace discourse*) oraz społeczności dyskursu (*discourse community*). Wybór ten jest zbieżny z jednym z głównych celów rozprawy jakim jest identyfikacja zasobów leksykalnych, które mają być przydatne w komunikacji określonej grupy zawodowej. Niemniej dość jednostronnie potraktowano pojęcia rejestru i gatunku. Omówione zostały głównie z perspektywy lingwistyki korpusowej (na podstawie pracy Bibera i Conrad). Według tych badaczy pojęcia rejestru lub gatunku sygnalizują określony typ analizy tekstu, a nie różne odmiany języka. W tym sensie Doktorantka opowiada się za przeprowadzeniem analizy rejestru. Myślę, że należałoby w tym kontekście przemyśleć użycie sformułowania 'rejestr' w odniesieniu do kategorii tekstów umieszczonych w korpusie (np. *automotive registers* na str. 72). Czy są to więc gatunki (genry), typy tekstu, czy też rejestry?

Badanie przeprowadzone przez Doktorantkę koncentruje się na analizie dystrybucji występowania oraz funkcji określonych cech językowych. Moim zdaniem, dyskusję wzbogaciłoby odwołanie się do klasycznych prac Vijaya Bhatii w których nie tylko uwzględnia on skądinąd istotne pojęcie dyscypliny, czy tożsamości gatunkowej tekstów, ale ukazuje możliwości analizy dyskursu na różnych polach, czy też przestrzeniach: przestrzeni tekstu (dzięki analizie cech językowych), ale również przestrzeni socjo-kognitywnej, społecznej, czy zawodowej (np. Bhatia 2004; 2017). Istotną rolę w modelu Bhatii odgrywa również wiedza specjalistyczna, która w niniejszej rozprawie została potraktowana dość zdawkowo. Końcówką rozdziału poświęcono problematyce języka angielskiego jako języka specjalistycznego. Ta część pracy jest napisana w sposób kompaktowy i informatywny, stanowi swoiste kompendium wiedzy na omawiany temat. Autorka wykazuje się tu dobrą znajomością literatury przedmiotu.

Kwestiom metodologicznym poświęcono osobny rozdział (2). Rozpoczyna się od przedstawienia danych językowych wykorzystanych w rozprawie. Zebrany przez Autorkę korpus dyskursu motoryzacyjnego składa się z czterech typów, czy też gatunków tekstów: recenzji nowych modeli samochodów, broszur reklamowych, instrukcji obsługi samochodów oraz transkrypcji telewizyjnego programu *Top Gear*. Dane zostały dość szczegółowo opisane pod względem podstawowych danych statystycznych, ale również opisu cech sytuacyjnych w

których występują. Na uwagę zasługuje samodzielne zaprojektowanie i zebranie danych przez Doktorantkę, obejmujących również, stosunkowo trudno dostępne dane mówione. Zabrakło mi jedynie bardziej pogłębionej refleksji odnośnie wyboru tekstów mających w zamierzeniu spełnić dwa kryteria. Po pierwsze, na ile wybrane teksty można uznać za reprezentatywne dla dyskursu motoryzacyjnego, a po drugie w jaki sposób odpowiadają na potrzeby uczenia osób specjalizujących się w mechanice pojazdowej. Jest to istotne ponieważ zebrane teksty reprezentują różny stopień specjalizacji, gęstości terminologicznej, realizują różne cele komunikacyjne. Na przykład recenzje czy broszury mają, poza funkcją informacyjną, silne ukierunkowanie perswazyjne realizowane poprzez użycie specyficznych wyrażen wartościujących charakterystycznych dla recenzji jako odrębnego gatunku promocyjnego. Różni też mogą być odbiorcy tych tekstów. W mojej ocenie dane mogłyby zostać w przyszłości uzupełnione o źródła ściśle branżowe, specjalistyczne, przeznaczone dla społeczności dyskursywnej i zawodowej mechaników samochodowych. Za takie można na przykład uznać dostępny w Internecie magazyn *Auto Service Professional*, czy *Motor*. Dane zebrane przez Doktorantkę są z pewnością w znacznym stopniu reprezentatywne dla dyskursu motoryzacyjnego, ale wydają się być ukierunkowane jednak na odbiorcę niespecjalistycznego, potencjalnego nabywcę samochodu lub entuzjasty motoryzacji. Do takich osób adresowany jest z pewnością popularny brytyjski magazyn motoryzacyjny *Top Gear*. Nie oznacza to jednak, że dane korpusowe nie mogą okazać się również przydatne dla odbiorców bardziej wyspecjalizowanych, dla których liczy się również to, aby treści dydaktyczne były aktualne i atrakcyjne.

Autorka słusznie zauważa, że przyszli mechanicy powinni znać przede wszystkim słownictwo np. dotyczące naprawy samochodu oraz pewien zasób konstrukcji i struktur językowych umożliwiający skuteczną komunikację z klientem. Wytyczne dotyczące podstaw programowych zawarte w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Naukowej mają charakter raczej ogólny i nie mogą być zbyt pomocne. Doktorantka przywołuje typologię gatunków Koestera jako pomoc dla nauczycieli dokonujących oceny potrzeb uczniów pod kątem selekcji materiałów dydaktycznych. To dobre rozwiązanie, choć moim zdaniem mogłoby być uzupełnione o badanie przeprowadzone wśród samych zainteresowanych, tak aby potencjalni odbiorcy treści dydaktycznych mogli również wskazać swoje potrzeby i oczekiwania. Biorąc pod uwagę zasadniczy cel badawczy rozprawy (ekstrakcja i analiza funkcjonalna najczęstszych terminów, słów kluczowych oraz zbitek leksykalnych), metody analizy zostały wybrane i opisane prawidłowo. Niemniej niektóre punkty wymagałyby drobnego doprecyzowania. Na

przykład Doktorantka nie wyjaśnia dlaczego zdecydowała się skoncentrować na zbitkach 4-elementowych, a nie 3 czy 5 elementowych (wzmiankę na ten temat znajdziemy dopiero na stronie 109). Sporo miejsca poświęcono wyjaśnieniu metodologii ekstrakcji wyrazów kluczowych, ale już znacznie mniej dowiemy się o identyfikacji kluczowych terminów. Dla czytelnika nie obeznanego z programem *Sketch Engine*, różnica pomiędzy wyrazami kluczowymi a kluczowymi terminami może być niejasna. Pomocą w lepszym zrozumieniu wyników tej części analizy byłoby również odniesienie się do teorii terminu (np. prac Teresy Cabré), tak aby uwidocznić różnice pomiędzy kluczowymi terminami a wyrazami kluczowymi.

Część badawcza pracy to najobszerniejsza i oczywiście najbardziej oryginalna część rozprawy. Rozdział 3 prezentuje wyniki analizy wyrazów kluczowych, terminów oraz zbitek dla poszczególnych typów tekstów zebranych w korpusie. Liczne i dobrze dobrane przykłady, szczegółowe opisy kolokacji i związków wyrazowych oparte na danych ilościowych, klasyfikacja funkcjonalna wyekscerpowanego materiału, dane przedstawione w sposób czytelny to niewątpliwe atuty tej części pracy. Pewne wątpliwości może jedynie budzić niewielka ilość przebadanych zbitek leksykalnych. Niemniej wyniki uzyskane i omówione przez Doktorantkę niewątpliwie znacznie poszerzają naszą znajomość dyskursu motoryzacyjnego, zwłaszcza pod względem zróżnicowania w obrębie leksyki czy identyfikacji pól semantycznych swoistych dla badanych typów tekstów. Analiza zbitek leksykalnych rzuca cenne światło na kwestię zróżnicowania dyskursu motoryzacyjnego pod względem formułowości i stopnia skonwencjonalizowania języka. Może warto by było rozważyć uzupełnienie tego fragmentu o zestawienie tabelaryczne podsumowujące różnice i podobieństwa pomiędzy analizowanymi kategoriami tekstów?

Rozdział 4 realizuje dydaktyczny cel rozprawy polegający na zidentyfikowaniu elementów leksykalnych i frazeologicznych najbardziej użytecznych w nauczaniu specjalistycznego języka motoryzacji. W badaniu wzięło udział troje nauczycieli uczących w jednej ze szkół zawodowych w Opolu. Opisywane zjawiska językowe są trafnie analizowane, co pozwala na formułowanie prawidłowych wniosków częściowych, które mogą bez wątpienia znaleźć zastosowanie w dydaktyce języka specjalistycznego.

Bibliografia rozprawy liczy ponad 150 pozycji w większości dobrze dobranych i aktualnych, w ogromnej mierze uwzględniających prace polskich badaczy. Od strony redakcyjnej oraz językowej rozprawa została przygotowana starannie, choć Autorka nie ustrzegła się drobnych usterek: np. brak w bibliografii pozycji Hunston 2021 (str. 20); drobne błędy językowe: na

przykład na stronie 34 (*the aim of this dissertations*), czy *persuading* zamiast *persuasive* na str. 51.

Podsumowując, pomimo zgłoszonych w recenzji zastrzeżeń, moja ocena przedstawionej do recenzji pracy jest jednoznacznie pozytywna. Przedłożona do oceny praca p. mgr Justyny Kendik-Gut jest wartościowa poznawczo i naukowo. Przeprowadzona analiza jest w pełni samodzielna i prawidłowa. Autorka stosuje adekwatne narzędzia badawcze. Przeprowadzona analiza świadczy o posiadaniu przez nią nie tylko ogólnej wiedzy językoznawczej, ale również umiejętności analitycznych. Sposób przeprowadzenia analizy i prowadzenia wywodu naukowego świadczą o dużej samodzielności i dojrzałości Autorki.

Stwierdzam, że praca Pani mgr Justyny Kendik-Gut spełnia warunki stawiane rozprawom doktorskim zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. *o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* (tekst jedn. Dz. U. z 2017 r., poz. 1789 z późn. zm.) i może być podstawą dopuszczenia jej Autorki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

dr hab. prof. ucz. Stanisław Goźdz-Roszkowski